

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING KICHIK YOSH GURUHIDA MIQDOR VA SANOQ TUSHUNCHALARINI TARKIB TOPTIRISH

Nizamova Shaxnoza Tulkinovna

16-DMTT direktori Angren shahri O'zbekiston Respublikasi

E-mail: shaxnozanizamova7@gmail.com

ANNOTATSIYA

Jamiyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida inson qalbini kichiklikdan boshlab yaxshilik, oliyanoblik, insonparvarlik, odamgarchilik, aql-idrokli bo'lish, odo-axloqlilik, mehnatsevarlik, vatanparvarlik, halollik, poklik, so'zamollik, xushso'zlik, ilmi bo'lish kabi xislatlar bilan boyitish inson kamolotining me'yori bo'lib kelgan. Chunki komil insonning ma'naviyati yuksak bo'ladi. Yuksak ma'naviyatga ega bo'lgan kishi esa o'z xalqining tarixi, urf-odati, qadriyati hamda an'analari, madaniyatini chuqur biladi va unga rioya qiladi.

Maktabgacha bulgan davr – bu bolaning o'sish, rivojlanish, o'zini namoyon etishga intilish, o'rganish, bilishga ishtiyoqi kuchli bo'lgan davridir. Aynan shu davrda bolaning insoniy sifatlari va aqliy salohiyati rivojlanishi uchun poydevor yaratiladi. Maktabgacha yoshdagi bola bilan ta'lim-tarbiya qanchalik erta boshlansa, samarasi shunchalik barvaqt namoyon bo'ladi va bolaning butun hayotiga ijobiy ta'sir qiladi. Shunday ekan, bolalar tafakkurini rivojlantirish asosiy vazifalardan biriga aylanadi. Buning uchun uning yirik va mayda qo'l motorikasini rivojlantirish zarur. Chunki inson qo'l va barmoqlarida nerv tolalari joylashgan. Barmoqlar orqali inson axborot oladi. Bolalarning mayda motorikasi uning nutqi, mantiqiy tafakkurini shakllantirishga ta'sir etadi. Bolalarning qo'l va bilak motorikasi to'g'ri rivojlantirilsa, miya faoliyati shunchalik yaxshi taraqqiy etadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarida ilk matematik tasavvurlarni shakllantirishga oid bilimlar berish va amaliyotda qo'llash ya'ni kichik yosh guruhida miqdor va sanoq tushunchalarini takib toptirish kompetensiyalarini rivojlantirishni o'rganib chiqamiz.

Kalit so'zlar: Tarbiyachi, bola, mayda va yirik motorika, kichik guruh, sanoq va miqdor, ko'p, kam, matematik, zamonaviy ta'lim, takomillashtirish va shakllantirish.

АННОТАЦИЯ

На всех этапах развития общества в сердце человека с детства прививаются добро, благородство, человечность, ум, порядочность, трудолюбие, патриотизм, честность, чистота, красноречие, знания. черты были стандартом человеческой зрелости. Потому что духовность идеального человека высока. Человек с высокой духовностью глубоко знает историю, обычаи, ценности, традиции и культуру своего народа и следует им.

Дошкольный период – это период, когда ребенок растет, развивается, стремится к самовыражению, учится, имеет сильное желание познавать. Именно в этот период создается фундамент для развития человеческих качеств и умственного потенциала ребенка. Чем раньше начнется обучение ребенка дошкольного возраста, тем раньше проявится эффект и это окажет положительное влияние на всю жизнь ребенка. Поэтому развитие детского мышления становится одной из главных задач. Для этого необходимо развивать его крупную и мелкую моторику. Потому что в руках и пальцах человека есть нервные волокна. Человек получает информацию через пальцы. Мелкая моторика детей влияет на формирование их речи и логического мышления. Если правильно развивать моторику рук и запястий детей, мозговая деятельность будет развиваться лучше. Развитие компетенций передачи знаний и применения их на практике, т.е. привитие понятий о количестве и счете, мы будем изучать в малой возрастной группе воспитанников дошкольных образовательных организаций.

Ключевые слова: Воспитатель, ребенок, мелкая и крупная моторика, малая группа, счет и количество, больше, меньше, математика, современное образование, совершенствование и формирование.

ABSTRACT: At all stages of the development of the society, the human heart is inculcated from childhood with goodness, nobility, humanity, humaneness, intelligence, decency, hard work, patriotism, honesty, purity, eloquence, eloquence, and knowledge. Enrichment with traits has been the standard of human maturity. Because the spirituality of a perfect person is high. A person with high spirituality deeply knows the history, customs, values, traditions and culture of his people and follows them.

The pre-school period is the period when the child grows, develops, strives for self-expression, learns, and has a strong desire to know. It is during this period that the foundation is created for the development of human qualities and mental potential of the child. The earlier education begins with a child of preschool age, the earlier the effect will be manifested and it will have a positive effect on the whole life of the child.

Therefore, the development of children's thinking becomes one of the main tasks. For this, it is necessary to develop his gross and fine motor skills. Because there are nerve fibers in human hands and fingers. A person receives information through fingers. Children's fine motor skills affect the formation of their speech and logical thinking. If children's hand and wrist motor skills are developed correctly, brain activity will develop better. We will study the development of competences of imparting knowledge and applying it in practice, i.e. instilling the concepts of quantity and counting in a small age group, among the students of preschool educational organizations.

Key words: Educator, child, small and large motor skills, small group, count and amount, more, less, mathematics, modern education, improvement and formation.

Maktabgacha yoshdagi kichik guruh bolalarini sanoqqa o'rgatishdagi bosh vazifalardan biri bir to'plam narsalarini ikkinchi to'plam narsalarini bilan taqqoslash, solishtirish yo'li orqali bolalarni to'plamlarni taqqoslashga o'rgatishdan iborat. Bu dastlabki bosqich kelgusida sanoq faoliyatini rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Bola miqdoriy taqqoslash usullarini egallaydi. Bola sanashni bilmaydi, shu sababli u oldin taqqoslanayotgan to'plamlarning qaysinisi ko'p, qaysinisi kam ekanini, yoki ular teng quvvatli ekanini aniqlashni o'rganadi. Bolalarda kelgusida matematik tasavvurlarni rivojlantirish ko'p jihatdan sanoqqa o'rgatishning boshlang'ich davriga bog'liq.

Kichik guruhda tarbiyachi bolalarda to'plam alohida bir jinsli buyumlar majmui haqidagi tasavvurni rivojlantirishi kerak.

O'qitishni buyumlarning sifat, xossalari ajratishga oid mashqlardan boshlash kerak. Masalan, bir qancha o'yinchoqlar ichidan huddi tarbiyachi qo'lidagidek o'yinchoqni topish taklif qilinadi, "Xuddi shunday kubchani (bayroqchani, sharni) ber". Shundan keyin har xil rangli (o'lchamli, shakldagi) 2-3 ta buyum orasidagi xuddi shu rangdagi (o'lchamli, shakldagi) buyumni tanlash topshirig'i beriladi.

Navbatdagi bosqich berilgan belgi-alomatlari bo'yicha buyumlarni tanlash va guruhlariga ajratishga oid mashqlardan iborat bo'lishi kerak. Masalan: "Qizil rangli hamma kubchalarni mana bu qutiga sol, bu qutiga esa hamma kichik quyunchalarni yig', mana bunisiga esa hamma katta quyunchalarni yig'". Bunday mashqlar natijasida bolalar har xil buyumlarning umumiy belgilari bo'yicha bir guruhga birlashtirish mumkin ekanini tushuna boshlaydilar: "Bular qo'g'irchoqlar", "Bular koptoklar", "Bular bayroqchalar" kabi.

Tarbiyachi bolalarni guruhdagi buyumlarning biror qismi uchungina umumiy bo'lgan belgilarni ko'ra olishni o'rgatadi. Masalan, bayroqchalar ko'pligini, ammo ularning ba'zilari sariq, ba'zilari esa ko'k ekanini ko'rsatadi. ("Sariq bayroqchalar ko'p, ko'k bayroqchalar ham ko'p".) Miqdor haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda

bir jinsli (bir xil) buyumlardan guruhlar tuzish va guruhni alohida buyumlarga ajratishga doir har xil o‘yin-mashqlar ma’lum o‘rinni olishi kerak. Odatda bu o‘yin-mashqlar mashg‘ulotlarda ma’lum izchillikda o‘tkaziladi.

Birinchi mashg‘ulotda bir xil o‘lcham va rangli mutlaq aynan o‘yinchoqlarning-sabzilar, archalar, jo‘jalarning majmuilari tuziladi, bunda guruhda bolalar qancha bo‘lsa, o‘yinchoqlar ham shuncha bo‘lishi kerak. Tarbiyachi dastlab bolalarga bittadan o‘yinchoq ulashadi, o‘z harakatlarini ushbu so‘zlar bilan tushuntiradi: “Menda archalar juda ko‘p. Men bolalarning hammasiga bittadan archa berib chiqaman. Menda bitta ham archa qolmaydi...” Shundan keyin bolalarga murojaat qiladi: “Har biringizda nechtdan archa bor?” Shundan keyin tarbiyachi hamma o‘yinchoqni yig‘ib oladi, bunda u **bitta** ham yo‘q (bolada) juda **ko‘p** (tarbiyachida) so‘zlariga urg‘u beradi.

Mashqni boshqa o‘yinchoqlar bilan yana bir marta takrorlash mumkin. Har gal tarbiyachi ko‘p, bitta, bittadan, bitta ham yo‘q, hech narsa yo‘q so‘zlarini ishlatadi; “Qancha?”, “qanchadan?” — savollarini qo‘yadi. Kichkintoylar buyumlarni va ular qanchadanligini (**ko‘p, bitta**) aytadilar. Mashg‘ulotning borishida bolalar to‘plam alohida buyumlarga ajralishiga va alohida buyumlardan tuzilishi mumkinligiga ishonch hosil qiladilar.

Ikkinchi mashg‘ulot ham shunga o‘xshash o‘tkaziladi. Dastlab oldingi mashg‘ulotda foydalanilgan o‘yinchoq turlarining biri bilan ish tashkil qilinadi, keyin esa o‘yinchoq yoki buyumlarning yangi xili olinadi, ular bir xil bo‘lishi shart emas: ular turlicha o‘lchamli va xar xil rangli bo‘lishi mumkin. O‘yinchoqlar guruhlariga ajratiladi, masalan, bir savatga sariq koptoklar, ikkinchi savatga qizil koptoklar yig‘iladi; katta baliqchalar katta idishga, kichik baliqchalar kichik idishga solinadi.

Mashg‘ulotning borishida tarbiyachi umumlashtiradi. Masalan: “Savatda (yoki tur xaltada) koptoklar ko‘p”, ammo “katta tur xaltada katta koptoklar ko‘p, kichik tur xaltada kichik koptoklar ko‘p” yoki “Hovuzda ko‘p baliq suzib yuribdi”, yoki “Qizil yoki sariq qayiqchalar ko‘p”. Bu xil mashqlarni kamida to‘rt marta o‘tkazish tavsiya qilinadi. Bolalar to‘plam alohida elementlardan iborat ekanini bilib olganlaridan keyin, ular bir xil buyumlar guruhlarini mustaqil ajratishni, tevarak-atrofdan alohida (**bitta**) buyumlarni va buyumlar majmuini (**ko‘p**) mustaqil topishni o‘rganadilar.

Xonada qanday buyumlar ko‘p, qaysi buyumlar bittaligini ayta olish uchun kichkintoylar murakkab fazoviy-miqdoriy tahlilni amalga oshiradilar, ya’ni qandaydir bir buyumni ajratadilar. So‘ngra unga diqqat bilan qarab qanday buyumlar bor-yo‘qligini qarab, bir xil buyumlarni yagona to‘plamga hayolan birlashtirish lari kerak.

Kichkintoylarning “**bitta**” va “**ko‘p**” tushunchalarini mustahkamlash uchun ko‘rsatilgan mikdordagi buyumlarni xar xil rangli ikkita qatorga joylashtirishni taklif qilish mumkin.

Tarbiyachi quyidagicha topshiriq beradi: “Chapdagi ko‘k qatorga bitta jo‘ja, o‘ngdagi yashil qatorga ko‘p jo‘ja qo‘ying”. Qatorlarning o‘rnini almashtirib yoki har qaysi qatorga joylashtirish kerak bo‘lgan buyumlar soni haqidagi ko‘rsatmani o‘zgartirib, tarbiyachi bolalarni buyumlar miqdorini oldin qatorlar rangi bilan, keyin esa ularning fazoviy joylashuvlari bilan bog‘lashni o‘rgatadi.

Shuningdek, kichkintoylar buyumlarning **chapda, o‘ngda, yuqorida, pastda** bir-biriga nisbatan qanday joylashganliklarini aniqlashni ham o‘rganadilar.

Topshiriqni bajarib bo‘lganlaridan keyin tarbiyachi bolalardan har qaysi qatorda qanchadan o‘yinchoq (bitta yoki ko‘p) borligini so‘raydi. Bu xil ishga **kamida ikki-uch mashg‘ulot** ajratiladi.

Tarbiyachi “T o p s h i r i q” o‘yinini tashkil qilishi mumkin, bu o‘yinda bolalar to‘lamni aniqlashni, buyumlarni mustaqil tanlashni o‘rganadilar. Bu o‘yin uchun buyumlar birlik va ko‘plikda berilmog‘i lozim, masalan, birinchi stolga bitta, ikkinchi stolga ko‘p o‘rdakcha qo‘yish mumkin. Bolalar tarbiyachining topshirig‘iga ko‘ra oldin ko‘p, keyin esa bitta o‘rdakchani olib kelishadi, topshiriqni qiyinlashtirish ham mumkin: bir stolning o‘ziga bitta archa va ko‘p qo‘ziqorin qo‘yish mumkin. Bu galda bolalar o‘yinchoqlarni olib kelmaydilar, balki stolga yaqin kelib, unda nimalarni ko‘rayotganlarini gapirib berishadi.

O‘yinchoq guruhlarini tobora har xil joyga, ya‘ni: stollarga, deraza tokchalariga, gilamga joylashtirish mumkin. Topshiriqni bajarishda oldin bolalarning e‘tiborini xonaning alohida joylariga (deraza tokchalari, gilamning o‘ng tomonidagi burchak va b.) qaratish kerak, shundan keyin ularning o‘zlari ham yaxshi mo‘ljal ola boshlaydilar.

Bolalar avval “Ko‘p gullar”, “Bitta daraxt” kabi sodda gaplardan foydalanadilar. Keyin ular ikkita sodda gapni bitta murakkab gapga birlashtirishni o‘rganadilar: “Gullar ko‘p, daraxt esa bitta”. **“Bitta”** va **“Ko‘p”** tushunchalarini mustahkamlash uchun har xil usullardan foydalanish tavsiya etiladi. Bolalarga ko‘p marta chapak chalishni, bir marta baland sakrashni, so‘ngra tarbiyachi buyum bilan necha marta taqillatgan bo‘lsa (2-3 martadan ko‘p emas), shuncha marta taqillatishni taklif qilish mumkin. Ritmik, bir tovushni ikkinchisidan ajratib taqillatish kerak. Agar bolalar 2-3 ta tovushni ajratishga qiynalishsa, u holda har qaysi urishdan keyin: “Bir, yana bir, yana bir” deyish kerak.

O‘yinchoqlar va buyumlar bilan didaktik o‘yinlar bajarish ma‘qul, bu o‘yinlar jarayonida bolalar **“bitta”** va **“ko‘p”** tushunchalarini biri-biridan farq qilishni o‘rganadilar.

“Olma terish” o‘yini. Tarbiyachi oldindan guruh xonasining har xil burchaklariga taglikga o‘rnatilgan olma daraxtlarini qo‘yadi, olma daraxtlari ostiga esa olmalarni qo‘yadi. Shundan keyin bolalar bilan olma terishga boradi. Har qaysi bolaning qo‘lida savati bor. Tarbiyachi o‘yin syujetini rivojlantiradi:

“Bolalar bog‘ga borishdi. Iymonaxon qizil olmani topdi. Sultombek esa sariq olmani topdi. Sabohat ham katta qizil olma topdi. Shuhrat esa kichkina sariq olma topdi”. Shundan keyin bolalarning hammasi bir yerga to‘planib, har qaysi bola topgan olmalarini stolga qo‘yadi. Tarbiyachi yakunlaydi: “Har qaysingizda bittadan olma bor edi, endi ko‘p olmalar bo‘ldi”.

“Uloqchalar bilan echki” o‘yini. Bu o‘yinning maqsadi ayrim elementlardan to‘plam tuzish bo‘yicha mashq qildirish. O‘yin boshlanishiga qadar kichkintoylarni “Bo‘ri bilan etti uloq” ertagi bilan tanishtirish, echki bitta, uloqchalar esa ko‘p ekanini aniqlash, o‘yinchoq echki bilan uloqchalarni ko‘rish. Shundan keyin bolalardan kimdir ko‘zini berkitadi, tarbiyachi esa uloqchalarni har xil joyga yashiradi. Echki maraydi: “Me-e”, bola ko‘zini ochib, uloqchalarni qidira boshlaydi. Tarbiyachi bunday deydi: “Uloqchalar shoxdor echkidan yashirinishdi, qaydasiz uloqchalar, qaydasiz, jajjivoylar?”. Bola uloqchani topib, bir so‘zi bilan uni stolga qo‘yishi bilanoq echki yana maraydi: “Me-e”. Tarbiyachi echki yana bitta uloqchani qidirishni so‘rayapti, deydi. O‘yin hamma uloqcha topilguncha davom etadi. Eng oxirida echki “Rahmat, endi uloqchalar ko‘p, ularning hammasi topildi”, — deydi.

“J a j j i v o y” o‘yini. Oldingi o‘yinga o‘xshab o‘tkaziladi. Bitta mushuk va ko‘p mushukcha, bitta tovuq va ko‘p jo‘ja, bitta o‘rdak va ko‘p o‘rdakcha bo‘lishi mumkin va h. k.

“Bitta” va “ko‘p” tushunchalarini farqini qidirish uchun sharlar, halqachalar, toshchalar va boshqa narsalar bilan o‘yin o‘tkazish mumkin. Tarbiyachi stolga bitta va ko‘p buyum qo‘yadi. U bitta buyumni ko‘rsatib, “Bitta shar (tugma, xalqacha)” deydi. Shundan keyin buyumlar guruhlarini ko‘rsatadi va deydi: “Ko‘p narsalar (tugmalar, halqalar)”. Tarbiyachi bolalarga bittadan shar olishni taklif qiladi va shunday deydi: “Nozimada bitta shar, Javlonda bitta shar, Vohidda bitta shar. Yana bitta shar kimda, ko‘rsating?! Har kim o‘z sharini stolga savatga, qutiga qo‘ysin. Har kimda bittadan edi, endi nechta bo‘ldi? “Ko‘p”. Bolalarga xaltachalar, savatchalar, qutichalar tarqatish va ularga oldin bitta buyum, keyin esa ko‘p buyum solishni taklif qilish mumkin.

“Bitta” va ko‘p tushunchalarini mustahkamlash uchun o‘yin-mashqlardan foydalanish tavsiya etiladi. Tarbiyachi stolga bir varaq qog‘ozni qo‘yadi, uning ustiga istalgan hayvon o‘yinchoqlardan, masalan, olmaxonlarning bir nechtasini (5-6 tasini) qo‘yadi. Shundan keyin bolalarga murojaat qiladi: “Maysazorda olmaxonlar ko‘p. Men bitta olmaxonni mehmonga chaqiraman. Sen ham chaqir Iroda (Said). Iroda (Said) nechta olmaxonni chaqirdi? Mendagi olmaxonlar nechta?” Bolalar navbati bilan to‘qog‘ozda bitta ham o‘yinchoq

qolmaguncha bittadan o‘yinchoq oladilar. Tarbiyachi so‘raydi: “Maysazorda nechta olmaxon qoldi? (Bitta ham qolmadi). Mendagi olmaxonlar qancha? (Ko‘p). Yana maysazorda olmaxonlar ko‘p bo‘lishi uchun kelinglar bunday qilaylik. (O‘yinchoqlarni oldingi joylariga qo‘yadi.) Said (Vohid), senda nechta olmaxon qoldi? (Qolmadi.) Maysazorda olmaxonlar nechta bo‘ldi? (Ko‘p)”. Bunday o‘yin-mashqlarni boshqa hayvonlar to‘plami bilan ham o‘tkazish mumkin, bular o‘rdak bilan o‘rdakchalar, ayiq bilan ayiqchalar, quyon bilan quyonchalar bo‘lishi mumkin. Bu xil mashqlarning borishida bolalar bir guruh alohida buyumlardan iborat ekanini tushuna boshlaydi, guruhdan bitta buyumni ajratishni, “ko‘p”, “bitta” tushunchalarini farq qilishni o‘rganadi. Bu o‘rinda mazkur tushunchalar bir-biriga qarshi qo‘yilmaydi (mana-ko‘p, mana-bitta), balki bir-biriga taqqoslanadi. “Bitta” guruhning tarkibiy qismi sifatida qatnashadi. Bu mashqlarni o‘tkazishda tarbiyachi bolalarga tez-tez “Qancha?” savolini berishi kerak; ularni **ko‘p, bitta, bitta ham yo‘q** so‘zlarini ishlatishga undashi kerak. Kichkintoylar javob berayotganida buyumlarning o‘zini ham, ularning miqdorini (bitta quyoncha, ko‘p quyoncha) ham aytishlarini talab qilish zarur. Mashg‘ulotga har xil illyustratsiya (rasmi ko‘rgazmalar) materiallarning kiritilishi ham bolalarning “bitta” va “ko‘p” tushunchalarini o‘zlashtirishlariga yordam beradi. Chunonchi, “Mushuk mushukchalari bilan”, “Sichqon bilan sichqonchalar” rasmlarini qarab, bolalar bitta mushuk va ko‘p mushukchalar, bitta sichqon va ko‘p sichqonchalar deyishadi, bolalar bitta sabzavot va ko‘p mevalarni topadilar, bitta katta - pomidor va ko‘p kichik pomidorlarni topadilar. Jismoniy tarbiya va musiqa, tasviriy faoliyatlarga oid mashg‘ulotlarda bolalar har doim “ko‘p” va “birlik” tushunchasi bilan uchrashadilar. Masalan, koptoklar va cho‘plar ko‘p, tayoqcha esa bitta, bayroqchalar va ro‘molchalar ko‘p, kegli esa bitta. Rasm solish vaqtida tarbiyachi bolalarning qalami nechtaligini so‘raydi (Har kimda bittadan, hammada esa ko‘p). Musiqa mashg‘ulotida bolalar doiraning har bir taqillashiga yoki boshqa musiqa asbobining har bir ovozigacha stolga yoki stolga bittadan o‘yinchoq qo‘yadilar. Tarbiyachi o‘z ishida kundalik turmushdan ham keng foydalanishi mumkin. Uning topshirig‘i bilan bola bitta, keyin yana bitta qoshiq keltiradi. Yoki bitta katta va ko‘p kichik qoshiqchalarni keltiradi. Tarbiyachi bolalarga kitob o‘qib berar ekan, kitobning bittaligini, uning varaqlari esa ko‘pgina ekanini ta’kidlaydi. Hovlida sayr qilib yurganda tarbiyachi, bolalar e’tiborini bitta terak va ko‘p qarag‘ay o‘sayotganiga, qumli joy bittaligiga, o‘rindiqchalar esa ko‘p ekaniga qaratadi.

Kichik guruh bolalari to‘plamdan alohida elementni ajratishga va shu elementlarni bitta to‘plamga birlashtirishga, to‘plamni yagona butun deb qabul

qilishga shunday qilib o'rgatiladi. Miqdoriy tasavvurlarni shakllantirishga oid ishning navbatdagi bosqichi maktabgacha yoshdagi bolalarni **buyumlar guruhlarini taqqoslashga o'rgatish, "tenglik" va "tengsizlik"** tushunchalari bilan tanishtirishdan iborat. Bu bosqichda bolalarga bir guruhning har bir buyumini boshqa guruh buyumlari bilan mos keltirish va shu yo'l bilan (sanamasdan) qaysi guruhda ular ko'p, qaysi guruhda ular kam yoki tengdan ekanini aniqlashni o'rgatish muhimdir. Tarbiyachi bolalarga buyumlarni ustiga qo'yib va yoniga qo'yib taqqoslash usullarini o'rgatadi. Eng sodda amaliy taqqoslash usuli ustiga qo'yib taqqoslashdan boshlash kerak. Masalan, tarbiyachi buyumlarga (3—5 ta) ularning tasvirlarini qanday qoplash kerakligini ko'rsatadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bu usulni egallab olganlaridan keyin bolalarni buyumlarning qog'ozdagi tasvirlari ostiga qo'yishga, bunda ular orasidagi intervalni qat'iy saqlagan holda (ya'ni buyumlar orasidagi masofaga qat'iy amal qilgan holda) o'rgatish kerak. Tarbiyachi buyumlarni bir-birining ustiga va yoniga qo'yish yo'llari bilan taqqoslash usulini bolalarga o'rgatganidan keyin, to'plamlarning tengligi (tengsizligi) ni o'rnatishga, "tengdan" (qancha bo'lsa, shuncha), "ko'p-kam" munosabatlarini o'rnatishni o'rgatadi. Shu maqsadlarda buyumlarning ikki guruhini taqqoslashga doir har xil mashqlardan foydalaniladi. Masalan, bolalar qo'g'irchoqlar va piyolalar, quyonchalar va sabzilarning miqdorlari teng yoki teng emasligini, qaysi buyumlar chelakchalar yoki kurakchalar, qizil yoki ko'k doirachalar ko'p yoki kam ekanini aniqlaydilar. Taqqoslash uchun buyumlarning miqdori teng (2 va 2,3 va 3,4 va 4,5 va 5) va tengmas (2 va 3, 3 va 4, 4 va 5 ta buyumga ortiq yoki kam) doirachalar beriladi. Tarbiyachi bolalarni buyumlar guruhlarini taqqoslaganda qanday narsalar ko'p, qandaylari kam ekanini aytishga o'rgatadi ("Qizil doirachalar ko'k doirachalardan ... ta ortiq, ko'k doirachalar qizil doirachalarga nisbatan ... ta kam, ko'k doirachalar nechta bo'lsa, qizil doirachalar ham shuncha").

Tarbiyachi bir xil buyumlarning orasidagi miqdoriy munosabatlarni doim almashtirib turishi kerak. Masalan, shunday qilish kerakki, ko'k doirachalar qizil doirachalardan ham ko'p bo'lsin, ham kam bo'lsin, qizil doirachalar qancha bo'lsa, shuncha bo'lsin. Taqqoslanayotgan guruhlarining fazoviy holatlarini ham o'zgartirib turish kerak. Masalan, to'plam taxtasining goh ustki, goh pastki qatoriga ko'proq (kamroq) miqdorda buyumlarni joylashtirish kerak, bolalar kartochkada ham mos ravishda shu ishni bajarishlari kerak. Bunday mashqlarni bajarish jarayonida bolalar har xil turdagi va rangdagi buyumlar (ayiqchalar, mashinachalar, yashil, sariq, sharlar va k.) ortiq kam, teng bo'lishi mumkinligini bilib oladilar.

O'quv yili oxirida bolalarga har xil o'lchamdagi buyumlar miqdorini taqqoslashni (ustiga yoki yoniga qo'yish bilan) o'rgatish kerak. Chunonchi kichik va katta kubchalar guruhlarini taqqoslashda (har bir katta kubchaga bittadan kichik kubchani quyib) kichkintoylar bitta kichik kubcha juftsiz qolganini, demak, kichik kubchalar ko'p, katta kubchalar kam ekanini aniqlaydilar. Shunga o'xshash mashqlarda munosabatlarning, ya'ni katta narsalar ko'p, kichiklari kam kattalari kam, kichiklari ko'p, katta va kichik narsalar miqdori teng kabi munosabatlarning har xil variantlarini o'rgatish kerak.

Buyumlar majmualarini taqqoslashda har xil analizatorlarga suyanish muhim ahamiyatga ega. Masalan, tarbiyachi dastlab bolalarni kaftga har bir urganda (cho'p bilan stolga urishda) stolga bittadan o'yinchoq qo'yishga o'rgatadi, keyingi mashg'ulotlarda stolga nechta o'yinchoq qo'yilgan bo'lsa (2-3 ta), kaftga shuncha urishni taklif qiladi. Shundan keyin tarbiyachining o'zi buyum bilan necha marta urganini tinglash va kaftga shuncha marta urishni topshiriq qilib berishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda bu xil mashqlar jarayonida bolalar har xil analizatorlar yordamida idrok qilinadigan ikki guruh elementlarini juftlab taqqoslashni o'rganadilar. Maktabgacha yoshidagi bolalarda elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirishni amalga oshirishda tarbiyachi rivojlantiruvchi markazlarda keng foydalanib oy mavzusiga moslab ijod qilib o'z mahoratini ko'rsatishiga bog'liq.

Bolalarda elementar matematik tasavvurlarni rivojlantirish masalalari ishni to'g'ri rejalashtirish va tashkil qilishdan boshlanadi.

Tarbiyachi bolalarda elementar matematik bilimlarga ustuvor qiziqish, ulardan foydalanish malakasi va ularni mustaqil egallashga intilishini tarbiyalashga harakat qilishi kerak. Shu yoshda bolalarda mustaqil fikrlashni, sanoq va miqdor, fazoviy tasavvurni rivojlantirish, ayniqsa, muhim ahamiyatga egadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI: (REFERENCES)

1. Bikbayeva N.U, Ibroximova 3.I., Qosimova X.I. "Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish". Toshkent., 1992 yil.
2. Jumayev M.E. "Bolalarda boshlang'ich matematik tushunchalarni rivojlantirish nazariyasi va metodikasi". Toshkent., 2013 yil.
3. Xasanboyeva.O.U.va boshqalar. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi". Toshkent., 2006 yil.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017 yil 30 sentabrdagi “Maktabgacha ta’lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi (takomillashtirilgan ikkinchi nashri). Toshkent-2022 yil.
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yil 22 dekabrdagi “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning Davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida” gi 802-sonli Qarori.